

й національного розвитку української спільноти, а також на стійкість і стабільність українського соціуму в транзитивних умовах оптимальне вирішення багатьох невідкладних проблем українства, серед яких вагоме місце посідає саме консолідація суспільства, є неможливим.

Досягнення національного об'єднання можливе лише завдяки розповсюдженню цієї ідеї в інформаційному полі держави. Інформаційний простір України є досить неоднорідним, нерівномірно розподіляється інформаційний продукт всередині країни. Ця тенденція виявляється, зокрема, у тому, що мешканці столиці не читають регіональних новин, не дивляться регіональних телепередач, значно більше уваги приділяючи загальнонаціональним мас-медіа. Має проблема й інший вияв. Насамперед, у тому, що регіональне життя, різні його сторони мало представлені й у загальнодержавних мас-медіа. Якщо простежити географію матеріалів, розміщених на сторінках Інтернет-видань, на шпальтах газет, у теле- та радіоефірах, можна побачити, що місцева тематика значно поступається центральній. Виникає й інше питання – наскільки національними за своєю суттю є загальнонаціональні мас-медіа.

Отже, деструктивний інформаційний тиск з боку Росії негативно впливає передусім на осіб з маргінальною та зміненою етнічною ідентичністю. У зв'язку з цим постає проблема інформаційної безпеки громадян України. Інформаційний простір – це стратегічний ресурс будь-якої сучасної нації, але українська влада ще й досі не контролює власний інформаційний простір, що приводить до багатьох негативних наслідків.

Дослідження впливу мас-медіа на громадян показали, що діяльність багатьох російських і українських ЗМК тотально порушували і продовжують порушувати інформаційну безпеку України протягом всіх 25 років незалежності шляхом руйнівного вторгнення у систему національних і загальнолюдських архетипів, поширення байдужості й цинізму, деформування критеріїв суспільних оцінок, системи духовних і культурних цінностей; цілеспрямованого збереження й використання радянських символів і гасел, створення суперечностей між східними і західними українцями тощо. Локальні масштаби наслідків таких інформаційних операцій продемонстрували свою здатність поступово переростати у глобальні – відчуження громадян від своєї держави.

Усебічне врахування викликів і загроз інформаційній безпеці дозволить адекватно

протидіяти деструктивним інформаційним впливам з боку Російської Федерації, не тільки через недопущення дестабілізації функціонування державних інститутів, політико-правової, енергетичної та соціально-економічної сфер українського суспільства, але й через протидію намаганням нівелювати духовну єдність громадян України. Такий підхід дає можливість консолідувати українське суспільство, оптимізувати його ментальну підтримку та організувати світоглядну мобілізацію громадян України. Інформаційно-технічний вплив (тобто вплив на інформаційно-технічну інфраструктуру об'єкта з метою забезпечення реалізації необхідних змін в її роботі (зупинка роботи, несанкціонований витік інформації, програмування на певні помилки, зниження швидкості обробки інформації тощо)) становить загрозу безпеці інформаційно-технічної інфраструктури, а духовно-світоглядний вплив (тобто вплив на індивідуальну та масову свідомість, на колективне несвідоме, ментальність, світогляд, на ціннісні орієнтації та колективні уявлення населення з метою деформації мотивації, ментальності, ідентичності, світогляду та поведінки особи й суспільства) становить загрозу не тільки національним інтересам, але й суспільству та державі в цілому, оскільки належить до так званої ментально-світоглядної агресії, яка сприяє цілковитому духовному підпорядкуванню суперника в інформаційній війні.

1. *Дорошкевич А. С.* Гібридна війна в інформаційному суспільстві / А. С. Дорошкевич // Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого». Філософія. – 2015. – № 2 (25). – С. 21–28.

2. *Зінов'єв Ф. В.* Національна безпека України (методологія виміру) / Ф. В. Зінов'єв. – Сімферополь : Фенікс, 2012. – 446 с.

3. *Ліпкан В. А.* Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко, В. М. Желіховський; Київ. нац. ун-т внутр. справ, Каф. міжнар. відносин та нац. безпеки. – К. : КНТ, 2006. – 279 с.

4. *Магда Є.* Виклики гібридної війни: інформаційний вимір / Є. Магда // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 5. – С. 138–142.

5. *Почепцов Г. Г.* Коммуникативные технологии XX века : монография / Г. Г. Почепцов. – К. : Ваклер, 2000. – 352 с.

Тетяна Орлова

Габітус, війна і роль суспільствознавців у консолідації українства

У сенсі подолання постколоніального синдрому у суспільствознавчих науках робиться спроба актуалізувати концепцію габітусу П.Бурдьє стосовно процесів, які відбуваються в Україні на сучасному етапі її розвитку. Використовуючи підходи соціальної історії, мікросторії і нової історичної науки, на життєвих прикладах демонструються прояви своєрідності деяких видів габітусу. Відштовхуючись від рівня повсякдення, аналіз переводиться на рівень національний і цивілізаційний. В плані історичної ретроспекції та із деякими прогностичними підходами виявляється сутність гібридної війни, яку веде Росія проти нашої країни вже не перший рік. Висвітлюється роль габітусу в тому, що вдалося і не вдалося Московії в Україні і в світі. Акцентується необхідність давати опір в інформаційній і психологічній війні, у чому мають посилювати свою участь науковці різних напрямків соціогуманітарної сфери. Їх роль також є дуже важливою у консолідації українства як на нинішньому етапі, так і у майбутньому, коли постане питання реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Ключові слова: консолідація, габітус, православна матриця, гібридна війна, інформаційна війна, психологічна війна, агресія, соціогуманітарна сфера, ресурси.

Tetiana Orlova

War, Habitus and the Role of Scientists in Social Sciences and Humanities for Consolidation of Ukrainianess

To overcome the post-colonial syndrome in social sciences, this is an essay to actualize the concept of habitus by P. Bourdier concerning processes that take place in Ukraine at the present stage of its development. Using approaches of social history, microhistory and new historical science, on real-life examples, demonstrated are manifestations of peculiarity of some sorts of habitus. Proceeding from the daily level, the analysis is forwarded to the national and civilizational levels. In historical retrospect and with some prognostic approach exposed is the essence of the hybrid war conducted by Russia against our country for still another year. Highlighted is the role of habitus in what Moscovia had and had not managed in Ukraine and in the world. Emphasized is the importance of resistance in the informational and psychological war, where scholars of various social sciences and humanities must strengthen their role. Their role also has much importance in consolidating Ukrainian people both now and in the future when the issue of reintegrating the temporarily occupied territories of Ukraine arises.

Keywords: Consolidation, Habitus, Orthodox Matrix, Hybrid War, Information War, Psychological War, Aggression, Socio-humanitarian Sphere, Resources.

Серед напрямків роботи конференції означено: «Специфіка консолідації українства у постколоніальну епоху». У постколоніальну епоху відбувається чимало різноманітних процесів, зокрема входження вітчизняних дослідників у широке наукове поле, недоступне або майже недоступне у попередній історичний період. Стануть відомими ідеї та концепції іноземних вчених, раніше буквально заборонені через небезпеку руйнування радянських «сакральних скріп». Серед них – концепція габітуса, яку розробляв відомий французький соціолог П'єр Бурдьє, починаючи з кінця 1960-х років. Вперше вона була згадана у передмові до збірки праць з етнології – «Ескіз теорії практики» (1972 р.), а потім розвинена у «Практичному сенсі» (1980 р.). Добре відомо, що за радянських часів діяла потужна пропагандистська машина, де були жорстко визначені засоби роботи з «масами трудящих». Ті, хто розробляв механіку обробки свідомості громадян, не були надто вченими, хоча мали відповідні наукові ступені і звання. Їм просто не дозволялося знати більше, ніж вважала за достатню влада, або працювати над проблемами, які б могли загрожувати її існуванню. До того ж, всі іноземці, крім, звичайно К.Маркса, Ф.Енгельса і деяких діячів міжнародного революційного руху, розглядалися не інакше, як «агенти імперіалізму», їхні ідеї не могли не бути «підірвними» і ворожими по відношенню до «єдино вірної теорії марксизму-ленінізму». Таке становище можна зрозуміти: влада дбала про консолідацію мас. Тому у неї і тих, хто їй служив, була своя логіка декларацій і дій. Врешті решт, Російська імперія, хоч і називалася Союзом Радянських Соціалістичних Республік, продовжувала свій історичний шлях експансії і війни. А у війні вкрай важлива єдність у боротьбі з супротивником. А також підрив його єдності.

Ще одним напрямом конференції позначені «Особливості консолідації українства в умовах гібридної війни та зростання зовнішніх загроз». Те, що відбувається зараз, і є поєднанням кількох факторів, а саме: постколоніальність, гібридна війна, зростання зовнішніх загроз, за яких українство, якщо не волею пропасти, має докласти всіх зусиль заради консолідації. Але йдеться про іншу консолідацію, ніж це було за радянських часів – не «мас», а вільних особистостей, свідомих змін обставин і спроможних діяти адекватно тим викликам, які кидає їм життя. До нас поступово, повільно, але все ж приходить розуміння важливості самоорганізації, наукою про чії закони є синергетика. Історія свідчить: якщо не враховувати ці закони,

система – чи то окрема людина, чи ціла держава – роковані на деградацію. Також для успішного розвитку система повинна бути відкритою, а її рух має відбуватися в бік ускладнення. Саме ці процеси можна побачити у сучасній історії України. Кінець 2013 р., коли В.Янукович відмовився підписати угоду про асоціацію з Європейським Союзом, став точкою біфуркації, після якої рух пішов зовсім у неочікуваному для нього та його хазяїв напрямку. Революція Гідності – яскравий приклад самоорганізації українства, коли кожен робив свій свідомий вибір і об'єднувався з однодумцями. Надалі процеси самоорганізації виявлялися і в інших варіантах: від того, як волонтерський рух зміцнив оборону, до організації політичних партій, таких як «Самопоміч». У новий історичний – постколоніальний період складається нова спільнота із власною історією.

Свого часу всесвітньо відомий соціолог і філософ з Франції П.Бурдьє писав: «Об'єктивізм трактує соціальний світ як виставу, пропоновану спостерігачеві, який стоїть на певній «точці зору» по відношенню до дійсності. Вносячи до предмету принципи власного ставлення до нього, цей спостерігач поводить так, наче його єдиним призначенням є пізнання, а усі його взаємодії зводяться до символічних обмінів. Така точка зору притаманна тому, хто посідає достатньо високу позицію у соціальній структурі, звідки соціальний світ бачиться як вистава... а практики – тільки як театральні ролі, виконання партій або реалізація планів» [2]. Французький мислитель тлумачив габітус як «систему набутих схем, що діють на практиці як категорії сприйняття і оцінювання або як принцип розподілу по класах, водночас як організаційний принцип дії» [2]. П.Бурдьє підкреслював, що габітус є продуктом історії, продукує практики, як індивідуальні, так і колективні. Діалектичне коло: габітус продукує саму історію у відповідності до схем, нею ж породжених. Він забезпечує активну присутність минулого досвіду, який, існуючи у кожному індивідумі у формі схем сприйняття, мислення і дії, вірнішим способом, ніж усі формальні правила і всі явнім способом сформульовані норми, дає гарантію тотожності і постійності практик в часі. (Чудове пояснення, навіщо вивчати і знати історію! – Т.О.).

П. Бурдьє пояснював: така система диспозицій – минуле, що проникає у теперішнє і прагне продовжуватися у майбутньому, актуалізуючись у практиках, структурованих у відповідності з його принципами, і внутрішній закон, через який безперервно реалізується закон зовнішньої

необхідності, що не зводиться до безпосереднього, ситуативного примусу, – є підставою наступності і впорядкованості, котрі об'єктивізм, сам того не підозрюючи, приписує соціальним практикам, а також підстава регулярних трансформацій. Інтеріоризація зовнішнього дозволяє уникнути альтернативи між силами, пов'язаними з минулим станом системи, зовнішніми по відношенню до тіл, і внутрішніми (мотиви і рішення, що виникають цієї миті). Вона надає можливість зовнішнім силам реалізуватися у відповідності до специфічної логіки організмів, у які вони інкорпоровані, тобто стійким, систематичним і не механічним способом [2]. Науковцям-спостерігачам пропонується поглянути на деякі життєві ситуації сучасної історії України та деяких інших країн з точки зору концепції названого французького вченого. Наразі є нагода продемонструвати можливість соціальної історії, мікроісторії, історії ментальностей та інших підходів, які можна об'єднати поняттям «міждисциплінарність».

У 2014 р. в Інтернеті ходив сюжет про те, як бідкалася проста російська жінка за загибеллю єдиного сина. Син загинув на сході України. Додому, в глибинку однієї шостої суші, його привезли у закритій труні. Історія така: після закінчення школи, хлопцю не було куди влаштуватися на роботу. А хотілося до міліції (віднедавна вона називається «поліцією», хоча сутність не змінилася), де тільки і можна «заробити». Його без протекції і хабара не взяли. І він поїхав «зрубати» грошенят (одружитися хотів, плаче мати) за вбивства українців. Навіть звісточка надсилає: «Не журись, мамо. Ще трошки «покришимо укропів» і я повернуся». Повернувся.

Друга історія з життя. У тому ж році, а саме у вересні (Ловайськ вже стався) майстер з Вінниччини, роблячи ремонт в одній з київських квартир, увесь час скаржився, що не може поїхати на заробітки до Росії. І нащо йому той Європейський Союз? Почувши дорікання господарів, мовляв, війна... почав розповідати про «приколи» ремонтників. Наприклад, замурування проколотого сирого яйця в стіну квартири. І як потім «весело» мешканцям від смороду, що від того спричиняється. Через місяць після закінчення ремонту стеля на кухні почала-таки обвалюватися пластинами, схожими на млинці. Про цей «прикол» – «млинці» він не розповідав. Вже потім з'ясувалося, що будівельники так теж «жартують» Пожартував.

І в першому випадку, і в другому на поверхню вплив той самий «габітус». Внутрішні «схеми», що склалися історично, виявилися у сприйнятті і оцінюванні інших людей, віднесенні їх до певних класів і вибудовуванні відповідних дій, виходячи з прийнятих за можливі й допустимі організаційних принципів. У першому випадку солдатику сказали, що в Україні бузувіри – «фашисти». А він від дитячого садка пишався тим, що його батьківщина розбила фашизм. Взяти участь у його розгромі нині – «велика честь», і не має значення, що гинутьимуть безвинні люди. Так колись у гітлерівській Німеччині влада взяла на себе відповідальність за масові вбивства. Йому також сказали, що треба захищати «російськомовних братів і сестер»: «Росіяни своїх не кидають!» До того ж пообіцяли непогану платню. Юнак таким чином переконався, що вбивство за

гроші – нормально, навіть звичайно. Будівельник не бачив нічого страшного, аби працювати на ворога, адже той платить більше. Замовників він відніс не до класу роботодавців, а до класу «експлуататорів», у яких більше грошей, ніж у нього. Із прихованою тихою ненавистю не додержався технологічних вимог ремонту. Можна було б поговорити про етос праці, але все одно російсько-радянська ментальність призвела до переконання: замовників не гріх обдурити, навіть якщо вони сповна розраховувалися сумами, встановленими самим ремонтником. Ось так життєві приклади ілюструють складні теоретичні конструкції, про які йшлося вище.

Одна із характерних рис стану справ і в країні в цілому, і в сфері науки – загальна, глибока і затяжна криза. Це могло б стати темою окремої розвідки. Наразі акцентуємо кілька важливих моментів. Насамперед, значне послаблення кадрового потенціалу через елементарний брак коштів для життєзабезпечення тих, хто займається наукою. По-друге, навіть якщо такі ентузіасти все ж щось пропонують, так результати їхньої роботи відірвані від практики, від життєвих проблем. З іншого боку, навіть якщо розробки актуальні і можуть принести реальну користь, вони не цікавлять тих, хто приймає рішення. Для таких персон може мати значення лише придбання наукових ступенів і звань заради «джентльменського набору» регалій («професор» Янукович – яскравий приклад). Статки залежать не від наукових інновацій, а зовсім від іншого.

Зайве казати про важливість науки для розвитку людства. Нехтування її можливостями призводить до серйозних втрат. Зокрема зараз, за умов гібридної війни, яку давно вже веде Росія проти України. В ній використовуються найрізноманітніші засоби. Можна було б окремо розглянути «проект Янукович» з усіма наслідками для нашої країни. Зокрема в послабленні сили держави у всіх сферах і на всіх рівнях. Годі казати про важливість незалежної держави для будь-якого народу, для його вільного, а не колоніального існування.

За підкорення народів здавна велися війни. В світі від 1990-х років найперспективнішим способом ведення військових дій вважається інформаційна війна. – комплексний вплив (сукупність інформаційних операцій) на систему державного і військового управління протидіючої сторони, її військово-політичне керівництво, який би ще за мирних умов приводив до прийняття сприятливого для сторони-ініціатора інформаційного впливу рішення, а під час конфлікту повністю паралізував би функціонування інфраструктури управління противника [3, с.99]. Давнішою з точки зору появи і використання є війна психологічна – форма підривної діяльності, здійснюваної однією державою проти іншої цілеспрямованими специфічними засобами і методами впливу на цивільне населення й (або) військовослужбовців з метою зміни у бажаному напрямі їх психологічних властивостей (поглядів, думок, ціннісних орієнтацій, настроїв, мотивів і стереотипів поведінки), а також групових і масових настроїв, суспільної свідомості загалом заради досягнення своїх політичних, а також суто військових цілей [3, с.101]. Така діяльність активно велася з російського боку, продовжується і нині із використанням найрізноманітніших засобів.

Третя життєва історія. У Києві на виклик через диспетчера приїхало таксі. Сорок хвилин у дорозі водій дуже професійно «обробляв» пасажирів зовсім не патріотичними міркуваннями. Це була справжня підривна робота, спрямована на свідомість, нехай трьох осіб. Але скільки той чоловік провів за день, тиждень, місяць? Звідки він взявся? Скільки їх у різній подібності ведуть таку роботу в Україні? І коли почали? Як оцінити масштаби наслідків? Адже це українські громадяни з іконами ставали навколішки перед танками і пхали БТР-и ЗСУ геть з Донеччини і Луганщини. Вони мріяли, що зможуть, як кримчани припасти до багатой матінки-Росії, звідки на них такі поллюються блага у вигляді більших зарплат і пенсій. Полилися?

За часів античності ходила приказка: «Дурість – мати всіх лих». Маємо наочне підтвердження. Може, це не зовсім політкоректно, але переважаюча більшість тих, хто піддалася ідеологічній обробці, люди, м'яко кажучи, недалеко. Їхня свідомість формувалася під дією багатьох факторів: від своєрідності місцевої економіки до потужної алкоголізації з покоління в покоління. І, звичайно, не можна недооцінити значення ідеологічної обробки великоруського розливу, як би не називався «виночерпій», опертий на багатотисячолітній досвід. Наприклад, давня заповідь: «Розділяй і володарюй» – розділити Україну і не пускати її до європейського способу існування. І навіть більше: нав'язувати свою волю світові.

Відомий американський політолог і давній друг України Збігнєв Бжезінський неодноразово у своїх виступах наголошував, що без України Російська імперія неможлива (зокрема, під час слухань стосовно України у Сенаті США 10 липня 2014 р. [6]). У своїй відомій праці «Велика шахівниця» він писав: «...якщо Москва здобуде контроль над Україною з її 52-мільйонним населенням і величезними ресурсами, а також із виходом до Чорного моря, Росія автоматично знову здобуде необхідні засоби для того, щоб стати могутньою імперською державою, що охоплюватиме Європу і Азію» [1, с.46].

Сучасна Росія – спадкоємиця Візантійської імперії, яка давно пішла у небуття. Від неї походить ідея «Москва – третій Рим» з претензією панування над світом. У політологів є такий термін «візантизм», під яким вони розуміють тонку дипломатію, хитрощі, підступність, інтриги. Візантійська імперія, як тепер РФ, являла собою колоса на глиняних ногах – сила і слабкість були поєднані. Аби вижити в складній міжнародній обстановці, влада вдавалася до різноманітних хитрощів. Насамперед, прагнучи продемонструвати могутність, засліпити когось і досягти своєї мети, тобто перемогти. Можна навести багато прикладів з візантійської історії. Так, іноземних послів довго везли до столиці, плутаючи країною, аби створити враження її протяжності. Облаштування палацу правителя і ритуал прийому іноземців були найрозкішнішими, що мало переконати тих не боротися, а приєднатися, тобто визнати «руку Константинополя».

Брехня – ось що головне. Французький маркіз А. де Кюстін після відвідин Московії в своїй книзі «Росія в 1839 році» висвітвив сенс: «Брехати тут – значить охороняти престол, казати правду – значить руйнувати основи» [5]. І це діє досі. Тому не варто дивуватися тій брехні, що плеться по різних каналах

засобів масової інформації і комунікації в наш час. Пам'ятаєте про «організаційний принцип дії»?

На жаль, спрацьовує принцип, відомий з історії нацистської пропаганди: «Чим жахливіша брехня, тим їй легше повірять». Хто повірить? У кого не надто багато розуму, аби критично поставитися до тієї чи іншої інформації. «Маленька людина». Такий тип особистості сформувався ще за часів Візантії і змінив ідеал богоподібної людини античності – індивід слабенький, гріховний, але палко бажаючий порятунку за життя і після смерті. Така людина відчуває свою слабкість і шукає того, хто б її захистив, «сильну руку». За це можна багато чого виправдати і пробачити. Такі настанови перейшли до православної «матриці», що, в свою чергу, впливало і впливає на габітус тих чи інших соціальних верств, яким вона притаманна.

Події останніх років поставили руба питання «Бути сильним чи бути з сильним?» Мешканці нашої країни обирали і обирають різні варіанти відповіді. Революція гідності і те, як потужно піднявся народ на опір агресії, показали, що міцніє усвідомлення необхідності бути сильними самим. Це також зумовлюється позицією тих сильних, з ким Україна воліла б бути у союзі. З їхнього боку здебільшого «занепокоєність», санкції, висловлення підтримки. І турбота про власні позиції, про що свідчить, зокрема, саміт країн НАТО 9 – 10 липня 2016 р., присвячений зміцненню військових сил на у Польщі, Латвії, Литві та Естонії з врахуванням можливого масштабнішого розгортання (Україні обіцяне збільшення підтримки, але вступ до альянсу визнано не на часі). Такі кроки є відповіддю на зростання агресивності Кремля, а також послаблення позицій ЄС після референдуму 23 червня 2016 р. у Великій Британії. У Європейського Союзу і до Врехі було чимало своїх проблем, аби додавати до них військовим протистоянням з Росією. Та ж складна фінансова ситуація. До речі, неабияку роль у цьому плані зіграла країна із габітусом, сформованим православною матрицею і похідними від неї «соціалістичними» принципами. Мав місце і зворотній зв'язок, коли під впливом місцевих «соціалістичних» звичок зміцнювався своєрідний габітус. А потім це давалося взнаки і масовими демонстраціями населення, і поведінкою керівництва держави.

Суміш «духовних скріп», звичок патерналістського утриманства, віра у велич і багатство імперії виявилися у габітусі тих, хто кричав: «Росіє, прийди!» в Криму і на Сході України. Тому там російська агресія мала тимчасовий успіх. Тимчасовий тому, що захопивши територію, агресор має нею займатися, для цього потрібні ресурси, а РФ все глибше падає у прірву кризи. Останнім часом часто згадується концепція американського дослідника Р.Коллінза, який у 1980 р. пророкував розпад Радянського Союзу на підставі геополітичної теорії, побудованої в результаті соціологічного узагальнення історичних фактів. За цією теорією [5], сила і сталість держави залежить від трьох факторів – ресурсів (чим більше, тим краще), географічного розташування (окраїнне положення має перевагу перед центральним) і стабільності кордонів. СРСР програвав США у ресурсах, у людності і прибутках на душу населення, внаслідок чого відчував дефіцит коштів для підтримання соціалістичної системи. У порівнянні із Сполученими Штатами географічне

розташування Радянського Союзу було менш вигідним: знаходячись між країнами Заходу, Японією, Китаєм та ісламським світом, він мусив витрачати значні ресурси для захисту величезної довжини кордонів. Москва страждала від надмірної геополітичної експансії, що виявлялося у слабкості контролю над сателітами і наявності навколо центру кількох етнічних утворень, готових до опору. Тобто, за геополітичною теорією, радянська імперія (СРСР з усіма країнами, де були дислоковані радянські війська) була рокована на фрагментацію через нестачу ресурсів, невідгдане центральне розташування і надмірне розширення, яке поглинало колосальні кошти. В наш час аналітики проводять паралелі між СРСР і РФ. Так чи інакше, раніше чи пізніше, перед Україною постане питання реінтеграції тимчасово окупованих територій, а отже проблема консолідації українства залишиться на порядку денному.

Які висновки можна зробити? Які практичні рекомендації запропонувати? Фахівцям різних напрямків соціогуманітарних наук важливо зосередити свої зусилля на тому, аби їхні дослідження сприяли зміцненню українства у всіх сферах і на всіх рівнях. Зокрема, у зміцненні наших позицій на війні, що у тій чи іншій формі триватиме довго. Під її впливом відбуватимуться зміни габітусу. Призначення науковців стежити за процесами і керувати ними. Інакше суспільство роковане на

занепад. Таким чином, відповідальність інтелектуалів за долю нації є надзвичайною.

1. Бжезинський Зб. Велика шахівниця. Американська першість та її геостратегічні імперативи /Збігнєв Бжезинський /Пер. з англ. – Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.

2. Бурдьє П. Структура, габітус, практика /П'єр Бурдьє /Пер. с франц. //Журнал соціології і соціальної антропології. – 1998. – Том I. – Вып. 2 [Эл. ресурс] – Режим доступа: <http://www.old.jourssa.ru/1998/2/4bourd.html>

3. Історія в термінах і поняттях: довідник: Навч. посібник /За загал. ред. Орлової Т.В. – Вишгород: ПП Сергійчук М.І., 2014. – 732 с.

4. Коллінз Р. Макроісторія: Очерки соціології більшої тривалості. Глава 2. Геополітична основа революції: предсказание советского коллапса /Рэндалл Коллінз /Пер. с англ. – М.: УРСС, 2015. – 499 с.

5. Кюстин А. Россия в 1839 году /Астольф Кюстин /Пер. с франц. – М.: Издательский дом «Захаров», 2007. [Эл. ресурс] – Режим доступа: http://royallib.com/book/kyustin_astolf/rossiya_v_1839_godu.html

6. Стенограма виступу Збігнєва Бжезинського на слуханнях Сенату США щодо України [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://uainfo.org/blognews/261501-stenograma-vistupu-zbgneva-bzhezinskogo-na-sluhannayah-senatu-ssha-schodo-ukrayini.html>

УДК 29:355.4

Оксана Смержевська

Релігійний фактор гібридної війни (на прикладі діяльності Об'єднання рідновірів України)

У статті на прикладі діяльності Об'єднання рідновірів України (ОРУ) розглянуто, як гібридна війна, зокрема, її інформаційна складова, сколихнула українське суспільство. Наголошено на важливості релігійного фактору у боротьбі проти агресора, на інтегруючій та дезінтегруючій ролі релігії у гібридній війні. Розглянуто основні напрямки діяльності ОРУ в умовах гібридної війни, в умовах агресивної російської антиукраїнської пропаганди, як в Україні, так і за її межами. Зокрема, акцентовано увагу на висвітленні представниками ОРУ ситуації в Україні на Родовому Слов'янському Віче (РСВ) – міжнародній нараді рідновірів, організованій у 2003 р. задля обміну досвідом та інформування про діяльність аналогічних організацій в різних європейських країнах. Показано реакцію російських рідновірів, учасників РСВ, на доповіді представників ОРУ щодо ролі та участі РФ у війні проти України. Висвітлено відображення у творчості рідновірів теми війни, участь рідновірів у Революції Гідності та бойових діях на сході України.

Ключові слова: Об'єднання рідновірів України, гібридна війна, інформаційна війна.

Oksana Smorzhevskaya

The Religious Factor in the Hybrid Wars (the Activity of the Association of Believers of the Ukrainian Native Faith (ORU) as an Example)

In the article on the example of Association of the Believers of the Ukrainian Native Faith (ORU) is considered as hybrid war, particularly its information component that shook the Ukrainian society. The importance of the religious factor in the fight against the aggressor, integrating and disintegrating roles of religion in hybrid war are highlighted. The main activities of ORU in terms of hybrid warfare, in terms of aggressive Russian anti-Ukrainian propaganda as in Ukraine and abroad is considered. In particular, attention is focused on how the representatives of ORU represented situation in Ukraine at Generic Slavonic council (GSC) – pagan's international meeting organized from 2003 to exchange experiences and information on the activities of similar organizations in different European countries. It showed how Russian pagans, GSC members, answered on the ABUNF report about the role and participation of Russia in the war against Ukraine. Reflection of themes of war in the work of the Gentiles, taking part of the Gentiles in the Revolution of dignity and fighting in eastern Ukraine are covered.

Keywords: Association of the Believers of the Ukrainian Native Faith, Hybrid War, Information War.

Події останніх років неймовірно збурили все українське суспільство. Термін «гібридна війна» швидко увійшов в обіг до багатьох сфер. Його активно використовують скрізь: від повсякденних розмов пересічних громадян до дипломатичних

переговорів та з високих політичних трибун. Важливим фактором гібридної війни є використання «невійськових методів тиску на противника, передусім через політичний, економічний і гуманітарний елементи». Найактуальнішим